

De Toorts

Winterrust

IVN Zuid-Kennemerland

Nummer 92

Februari 2014

OVER DE TOORTS EN IVN ZUID-KENNERLAND

De Toorts is het blad van IVN Zuid-Kennemerland. Het IVN, Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid, is een vereniging van vrijwilligers, die wil bijdragen aan een duurzame samenleving door mensen te betrekken bij natuur, milieu en landschap. Zo'n 20.000 ervaren vrijwilligers zetten zich actief in voor natuur, milieu en duurzaamheid door middel van allerlei voorlichtings- en educatieve activiteiten. Verspreid over Nederland heeft het IVN ruim 170 afdelingen.

Lid of donateur

Leden van het IVN zijn per definitie actief binnen de afdeling. Zij hoeven geen natuurgids te zijn, er zijn voldoende andere activiteiten waar mensen bij nodig zijn.

Mensen die het werk van het IVN een warm hart toedragen maar niet actief willen zijn, kunnen de afdeling financieel steunen. Er kunnen niet genoeg donateurs zijn! Mede door hun steun kunnen wij een groot publiek betrekken bij onze gratis educatieve activiteiten.

Leden en donateurs ontvangen driemaal per jaar De Toorts. Leden ontvangen bovendien het kwartaalblad 'Mens en natuur' van IVN Nederland. De jaarbijdrage is voor leden minimaal € 21 en voor donateurs minimaal € 15.

Bestuur

Jan Saveur (voorzitter), Ingrid Tigchelaar (secretaris), Jan Vonk (penningmeester, ledenadministratie), Heidi van der Marel (lid), Herm Zweerts (lid), Cor Vlot (lid, public relations)

Telefoon: 06 - 5361 5798

E-mail: ivnzk.bestuur@gmail.com; ivnzk.penningmeester@gmail.com

Ledenadministratie: ivnzk leden@gmail.com

Bank: NL89TRIO 0198308728 (Triodos bank) t.n.v. IVN Zuid-Kennemerland te Heemstede

Werkgroepen

Cursussen Arend Reinink, areinink@euronet.nl

Duurzame Leefomgeving Hans Kerkhoff, 023 - 528 8577, ivnzk.duurzaam@gmail.com

Excursies Erna Schreuder, 023 - 5314647, erna.schreuder@klm4u.com

Excursies op aanvraag Ok Overbeek, 06-31305324, ivnzk.excursies@gmail.com (stuur een e-mail of een sms)

Excursieplanner Karin Obbink, obbink.karin@gmail.com

Groene Winkel Meins van der Wal, 023 - 538 2839, ivnzk.groenewinkel@gmail.com

Haarlemmermeer Anneke Wegman annekesylvia@gmail.com

Kinderen Hans Smits, 023 - 5848789, ivnzk.kinderen@gmail.com

Mediacontacten Margo Oosterveen, ivnzk.publiciteit@gmail.com

Natuurinformatiecentrum Schalkwijk, Therese van Groeningen, 023 - 545 0082, theresevangroeningen@planet.nl

Natuurwerkgroep Marc van Schie, 023 - 535 1239, ivnzk.natuurwerk@gmail.com

Oeverwaluwen Marcel Schalkwijk (Vogelwerkgroep ZK), 023 - 563 6888, marcel.schalkwijk@quicknet.nl

Toorts ivnzk.toorts@gmail.com

Toortsdistributie Hennie Terpstra, 023 - 542 5205, terpstra.hennie@gmail.com

Verreijkers voor excursies Wim Lutgerink, wimlutgerink@solcon.nl

Website Jan-Willem Doornenbal, Ok Overbeek, ivnzk.webbeheer@gmail.com

Meer informatie over het IVN Zuid-Kennemerland is te vinden op de website www.ivn.nl/zuidkennemerland

INHOUD

Redactioneel	3
Fijn IVN'er te zijn	3
Aankondigingen	3
Van het Bestuur	4
IVN nieuws	5
Motivatatie bindt	5
Ledendag IVN NH	6
Groencursus	6
'Klaar voor de winter'	
Kinderpaddenexcursie	7
Favoriete natuur: Dik Vonk	8
Straatje om	10
Rondje thuis	11
Afscheid Dik Vonk	12
Zweefvliegavontuur	12
cursusleiding NGC	
Landelijke Ledendag IVN	13
Oproep werkgroep DLO	13
De Groene Winkel	14
Watercursus	14
Activiteitenprogramma	15
Fotopagina	16

Colofon De Toorts

Redactie: Esther van den Braak, Jan-Willem Doornenbal, Marisca van der Eem, Bertine Hagmeijer, Linda Hartgring, Theo Litjens en Jonne Misset

Bijdragen van: Corine Emmelkamp, Jannie Eijfferts, Tanja van der Hoorn, Karin de Jager, Hans Kerkhoff, Anne Nicolai, Margo Oosterveen, Piet Paree, Gabriëlle Plevier-Rijbroek, Jan Saveur, Jan Vonk, Meins van der Wal, Ronald van Zon.

Foto voorpagina: Piet Paree

Druk: Editoo Arnhem (editoo.nl); op papier 'Helo' (met FSC-keurmerk)

De volgende Toorts komt half juni 2014 uit.

Kopij hiervoor kunt u vóór 1 mei 2014 digitaal aanleveren via ivnzk.toorts@gmail.com.

Daarom is het fijn IVN'er te zijn

Allereerst vind ik het fijn dat je je opgenomen voelt in een kring van mensen, die dezelfde belangstelling hebben en respect hebben voor alles wat buiten leeft. Ik voel mij 'thuis'.

Elke ontmoeting is een verrijking. Er is zo ontzettend veel te ontdekken. Je wordt steeds gulziger naar het hoe, waar en wanneer, omdat de verwondering steeds groter wordt. Het is een innerlijk bruisen dat ontstaat. Het maakt je blij en je kijkt uit naar de volgende dagen, met altijd weer nieuwe wonderen.

Het is een ondersteunende kracht die de moeilijke dingen van het leven lichter maakt en die je je eigen betrekkelijkheid laat beseffen. Je waardeert steeds meer dat je ook een onderdeel van dat grote geheel bent.

Als je dan ook nog spelenderwijs respect voor de natuur aan de kinderen kunt onderwijzen, geeft dat een rijk gevoel!

Gabriëlle Plevier-Rijbroek

Foto: Hetty Huneke

VAN DE REDACTIE

Winterrust leek ons voor deze uitgave een goed thema. De natuur trekt zich terug; daar kunnen we genoeg interessante verhalen over schrijven. Echter, natuurliefhebbers trekken zich in deze periode helemaal niet terug: onze mailbox liep vol. Grote en kleine verhalen over wat IVN'ers gedaan hadden, maar vooral ook van hun plannen, en aankondigingen van komende activiteiten.

De Toorts is een verenigingsblad en moet dan ook een weerspiegeling zijn van zo'n bruisende IVN-afdeling. En dus gooide de redactie het roer om.

Het is ondoenlijk om hier een kort overzicht van de inhoud te geven, maar we lichten er een paar dingen uit. U maakt kennis met twee IVN'ers: Gabriëlle Plevier-Rijbroek die actief is in onze afdeling, en Corine Emmelkamp die werkt voor het Nationaal Park en veel met onze afdeling samenwerkt.

Dan is er nog een IVN'er die een paar pagina's van dit blad vult, en dat is Dik Vonk. Dik nam na dertig jaar afscheid als stadsecoloog bij de gemeente Haarlem met het symposium 'Haal meer natuur in je tuin' en onze redactie was daar natuurlijk bij. Omdat Dik nu veel meer vrije tijd heeft, leek het ons een goed idee om in alle rust met hem zijn favoriete natuurplek te bekijken: IJmuiderslag. Liep hij daar nu rond als natuurliefhebber, of als gids of bioloog? Leest u zelf maar. Als we u tot slot nog een tip mogen geven: pak eerst uw agenda voordat u De Toorts verder gaat lezen. Er staan zoveel leuke dingen te gebeuren, schrijf ze meteen op!

Jonne Misset

Foto: Ingrid Milatz

Algemene Ledenvergadering

Deze wordt gehouden op **woensdag 12 maart 2014**, aanvang 20.00 uur in het bezoekerscentrum van Thijsses Hof aan de Mollaan in Bloemendaal. Als extra punt komt er een uiteenzetting over IVN-ZK en wijk-activiteiten. Leden ontvangen nog een uitnodiging met agenda.

Wijziging contributiebetaling

In 2014 verandert de betaling van contributie en donatie: in de ledenvergadering van maart 2013 is besloten de minimale contributie voor leden te verhogen naar € 21, voor donateurs blijft de min. donatie € 15. Verder heeft het bestuur besloten geen gebruik meer te maken van machtigingen, vanwege veranderingen bij banken, de grote moeite en de kleine belangstelling.

Als je een machtiging hebt getekend: deze is nu vervallen.

Het bestuur verzoekt alle leden en donateurs hun bijdrage via overschrijving of internetbankieren aan het IVNZK over te maken **vóór 15 maart 2014**. Let u ook op dat u nu het IBAN-nummer gebruikt: NL89 TRIO 0198308728.

Jan Vonk, penningmeester IVN-ZK

Vooraankondiging gidsenactiviteiten

De regio Noord-Holland organiseert een aantal activiteiten voor natuurgidsen. We geven hier alvast de data door. Nadere informatie komt op onze website te staan.

1 maart 2014: Inspiratiemiddag Natuurkoffer. Tijd: 13.00 -17.00 uur. Locatie: CNME de Groenling Schagen. Bedoeld voor IVN-leden die al werken met de natuurkoffer. Als je nog geen ervaring hebt, ben je ook van harte welkom. In dat geval graag tevoren contact met Thea Scheepe, mussenwerk@gmail.com

12 april 2014: Inspiratiedag Water. Aanvang 10.00 uur. Locatie Streekbos Bovenkarspel.

17 mei 2014: Training actieve natuurverkenning door Ton Lommers op een locatie in het Gooi. Mensen die vorig jaar op de wachtlijst kwamen, krijgen voorrang.

VAN HET BESTUUR: winterrust van de voorzitter

Het valt in deze januarimaand niet mee om in een winterse stemming te komen. Bij ons in het bos zie je voornamelijk natte bladeren op de grond, maar als je goed kijkt komt er veel jong groen doorheen, al heb ik dan nog geen speenkruid en sneeuwkllokjes gezien. Als er een laag sneeuw zou liggen zou je misschien kunnen spreken van 'winterrust', maar dat is schijn, want in de grond woekert al van alles. De mollen lijken ook geen winterrust te kennen, want ze hebben ons gazon compleet omgeploegd. Omdat de wurmen wel winterrust hebben moeten de mollen meer gangen graven voor hun voedsel. Of zitten ze achter de vrouwtjes aan?

Voor mij als voorzitter is er ook niet veel winterrust. Het begint al met allerlei nieuwjaarsrecepties. Die van onze IVN-afdeling is altijd de plezierigste, met of zonder KNNV en Vogelwerkgroep. Deze keer zonder, omdat we hoopten dat er veel donateurs zouden komen. Het was schitterend weer. De opkomst was groot. Niet veel dona-

teurs, maar die er waren, toonden veel enthousiasme.

Wat het bestuur nog snel moet regelen is de openbaarmaking op internet van de gegevens, beleid en financiële verantwoording van onze vereniging. Dat moet op last van de Belastingdienst, willen we de status van Anbi (Algemeen nut beogende instelling) behouden. Aan een Anbi kan je fiscaal aftrekbaar schenken.

De Landelijke Raad van IVN heeft een nieuw ledenbeleid vastgesteld. Gelukkig heeft het voor onze leden en donateurs geen consequenties. Maar onze penningmeester krijgt het zwaar, met een extra ledenadministratie voor IVN-landelijk die afwijkt van onze eigen administratie.

Wat we van de zolderberging van Ter Kleef wilden behouden is inmiddels elders ondergebracht, het meeste, tot ongenoegen van de huisgenoten, bij de voorzitter in huis. Er is nu een volledige inventarislijst met de locaties. Daarbij bevinden zich drie verhuisdozen met samen 5000 natuurdia's uit de

jaren 1970 tot 1990, allemaal geïndexeerd; de erfenis van Martin Daalmeijer. Hier volgt mijn oproep: Wie wil er samen uit die voorraad een selectie maken om voor onze afdeling te bewaren? Er is al een aanbod om ze te digitaliseren. Dat vergroot de bruikbaarheid.

We gaan weer een Natuurontbijt verzorgen in de meivakantie. Deze keer in de Haarlemmermeer. IVN-ers van buiten de Haarlemmermeer mogen ook helpen. Vraag het aan Marc van Schie.

De ALV wordt woensdagavond 12 maart in Thijssse's Hof gehouden. Daar zal het bestuur verantwoording afleggen. Maar het is ook voor onze leden een mooie gelegenheid om goede ideeën naar voren te brengen. De uitnodiging met de agenda komt nog, maar reserveer de datum vast.

We wensen alle lezers een goed jaar toe met veel leuke activiteiten en excursies.

Jan Saveur, voorzitter

NIEUWJAARSBORREL

Even zoeken, dat hoort bij scouting! Dit Nieuwjaar borrelt het IVN Zuid-Kennemerland in 't Baakenest, het onderkomen van scoutinggroep BIM-Bakkenesser. Een tikje verstopt achter het landgoed Eindhoven. Gelukkig wijzen Glühwein-geuren de weg. Een geanimeerde bijeenkomst op een zonnige 12e januari.

Gezellig bijkletsen, ontspannen ont-

moeten van bekenden of juist kennismaken met nieuwe gezichten onder het genot van een drankje en hapje, dat kan allemaal op de nieuwjaarsreceptie. Natuurlijk hoort daarbij ook de speech van Jan Saveur waarin hij terugblijkt op zijn eerste periode als voorzitter. Een positief jaar met veel activiteiten en inzet van velen. Een speciaal welkom aan de donateurs. Ditmaal zijn ook zij uitgenodigd.

Landgoed Eindhoven

Daarnaast is er een mooi inhoudelijk programma. We wandelen in twee groepen onder leiding van Dik Vonk en Yneke Bettink door de oude tuin van het landhuis Eindhoven (1793), ook bekend als het 'Huis met de Beelden'. Er is veel te vertellen over de natuurwaarden en de cultuurgeschiedenis van het voormalige landgoed. Dik vult dit later binnen nog aan met een interessante presentatie.

Eindhoven is een drassig gebied. Dat komt omdat het landgoed op de overgang van droge strandwal naar vochtige strandvlakte ligt. In het gebied zijn essen aangeplant vanwege hun hoogwaardige hout. Zij nemen de plaats in van de elzen die er van nature voorkomen.

Vogelbosje

Het Eindhovenbosje ofwel Vogelbosje is niet toegankelijk. Eenmaal per jaar organiseert Dik Vonk hier een excursie. Ook gaat de Natuurwerkgroep van Marc van Schie eens per jaar in het Vogelbosje aan het werk. Een mooie gelegenheid om dit unieke gebied nader te bekijken!

Tekst en foto: Heidi van der Marel

MOTIVATIE BINDT

Maak kennis met Corine Emmelkamp, die ruim drie jaar met veel plezier bij IVN werkt en sinds 2012 coördinator Communicatie en Educatie is bij het Nationaal Park Zuid-Kennemerland. IVN vervult deze functie in bijna alle Nationale Parken, er zijn er 20 in Nederland.

Corine heeft aan verschillende projecten en bijeenkomsten meegewerkt, zoals Duurzame Dinsdag, Duurzame Dates en heel veel netwerkdagen. Ze vertelt over haar werk bij het Nationaal Park en haar samenwerking met onze afdeling.

Corine: "De partners van het Nationaal Park (gemeenten, provincie, beheerders, IVN en private grondeigenaren) werken samen op het gebied van beheer en onderzoek. Maar ook op het vlak van communicatie en educatie stemmen zij de plannen af. Hierbij kun je denken aan de gezamenlijke uitstraling als Nationaal Park door het gebruik van één huisstijl. Maar ook de afstemming tussen de activiteiten en evenementen die plaatsvinden."

In 2014 wordt dertig procent bezuinigd op de inzet van IVN-beroepskrachten in de Nationale Parken. Deze bezuiniging is in 2013 door het Ministerie van Economische Zaken aangekondigd. "Dit betekent", zegt Corine, "dat mijn collega Reina de Smeth, voor velen van jullie een bekende, helaas niet meer werkzaam is bij IVN." Tegelijkertijd heeft het Nationaal Park al nagedacht over de toekomst: een nieuw Beheer- en Inrichtingsplan krijgt vorm. De wijze waarop het Nationaal Park (samen)werkt rondom communicatie en educatie zal dus de komende tijd wat kunnen wijzigen. "Maar", zegt Corine, "je kunt altijd contact met mij opnemen voor vragen of ideeën."

"Het bezoekerscentrum De Kennemerduinen en de vrijwillige schoolgidsen zijn en blijven", aldus Corine, "een belangrijke spil bij het bereiken van basisschoolleerlingen in schoolverband." Ook enkele IVN-gidsen zijn Nationaal Park (school)gids. Natuurlijk!, vindt Corine. "Want wat ons bindt is onze motivatie om kinderen en volwassenen te vertellen over dit unieke duingebied, zodat zij later bewust omgaan met de natuur." Vanuit welke organisatie zij zich inzetten is volgens Corine ondergeschikt hieraan.

Het IVN Zuid-Kennemerland vervult een belangrijke rol met de publieksexcursies en tijdens evenementen die georganiseerd worden door het bezoekerscentrum. "Daarbij", vult Corine aan "verzorgen jullie altijd een leuke activiteit of kunnen we rekenen op de Groene Winkel. IVN-ZK bereikt heel veel mensen met evenementen als de Paddenstoelendag en met de bekende IVN Natuurwerkdagen. Uiteraard zijn alle andere partners binnen het Nationaal Park heel gelukkig dat jullie dit doen, en hoe jullie dit doen."

Met veel plezier werkt Corine samen met Margo Oosterveen aan de promotie van IVN-activiteiten in het Nationaal Park. "Zo is het ons gelukt", zegt ze, "om de Paddenstoelendag in het magazine 'Buitenleven' te plaatsen. Niet dat dit prachtige evenement nog lokale bekendheid en meer bezoekers nodig heeft, want dat is indrukwekkend, aldus Corine. "Maar een beetje landelijke spotlight is leuk en welverdiend! Ook in 2014 zetten Margo en ik ons samen in om bekendheid te geven aan de IVN-activiteiten en IVN Zuid-Kennemerland."

Binnenkort gaat Corine de IVN Natuurgidsencursus doen. Omdat ze in Den Haag woont, gaat ze de cursus bij IVN Delft volgen. "Ik hoop jullie allemaal te ontmoeten, in Nationaal Parkverband, of straks in IVN-verband als collega-natuurgids. En hoewel ik een milieuachtergrond heb, heb ik dat gidsendiploma niet 1-2-3- op zak, daar ben ik me zeer van bewust!"

Bij vragen kun je gerust contact opnemen met Corine. Als het gaat over vragen of promotie van IVN-activiteiten in het Nationaal Park, adviseert ze de zaken direct te regelen met Margo Oosterveen.

Tekst: Jonne Misset

Sneeuw

Losse sneeuw is lichtig, goed isolatiemateriaal en beschermt planten en dieren die eronder leven tegen de grote afkoeling.

Winterrust onder de sneeuw betekent dus niet alleen rust, maar ook voorbereiden op de lente.

Tekst en foto: Marisca van der Eem

Natuurontbijt

Voor de tweede keer organiseert IVN Zuid-Kennemerland in het voorjaar het natuurontbijt. Met deze activiteit spreken we nieuwe mensen aan, vooral ouders met kinderen. Op een leuke manier laten we ze kennismaken met het werk van het IVN en onze afdeling.

Dit jaar organiseren we het ontbijt op zaterdag 3 mei 2014 in en rond het Haarlemmermeerse Bos in Hoofddorp. Onder de beziende leiding van Marc van Schie is al een groepje gestart met de organisatie. Hierbij maken we dankbaar gebruik van de ervaringen van Tanja van de Hoorn en Eva Nijhoff; zij organiseerden het ontbijt vorig jaar. We zijn nog op zoek naar belangstellenden die willen meehelpen. Dat kan zijn hulp bij het organiseren, op de dag zelf bij het ontbijt, maar ook het geven van excursies over bijvoorbeeld waterbeestjes en de natuur in en rond het bos. We kunnen uw hulp goed gebruiken en u heeft gegarandeerd een leuke dag.

Aanmelden kan bij Marc van Schie ivnz.natuurwerk@gmail.com.

Bellen kan ook met 06 2257 5748.

Margo Oosterveen

KINDEREN ZETTEN PADDEN OVER

Al ruim dertig jaar worden in Zuid-Kennemerland padden geholpen bij hun trek. Op zondag 16 maart 2014 is er bij Koningshof een paddenexcursie voor kinderen. Zij kunnen dan meehelpen om de padden over te zetten. Tijdens de excursie leren ze van alles over het leven van de pad. Hun ouders kunnen tegelijkertijd mee met een vogelexcursie op Koningshof. Zo hebben ze elkaar na afloop veel te vertellen.

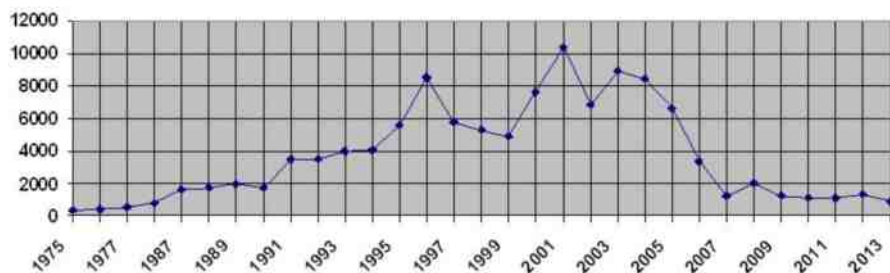
De excursie wordt georganiseerd door de Kinderwerkgroep voor kinderen van vier tot twaalf jaar. Nadere informatie vindt u in het activiteitenprogramma op pagina 15.

Foto: Jonne Misset

Tijdens de excursie helpen ze bij het legen van de emmers. Kinderen vinden deze excursie leuk, omdat zij padden kunnen redden. Ook is het spannend de padden van dichtbij te zien, in hun hand te nemen en over te doen in een andere emmer. Deze emmers worden aan de andere kant van de weg in Elswout weer geleegd. Dit gebeurt door een volwassene, die aan de buitenkant van het hek loopt. De kinderen horen over het leven van de pad, hun levenscyclus, maar ook over de andere diertjes die in de emmers gevonden worden. En waarom staat er in elke emmer een stokje? Zo kunnen de muizen die erin vallen er weer uitklimmen! De gevangen padden moeten zo snel mogelijk over het hek in één rechte lijn naar de overkant worden gebracht. Dit is om hun oriëntatie niet te verstoren. Zo leren de kinderen heel veel in het uur dat de excursie duurt.

Er zijn vier groepjes en elk groepje heeft een eigen gids en een eigen kleur. Ook bij de emmers hangen draden met deze kleuren. Zo is het duidelijk hoeveel emmers er voor ieder groepje zijn en waar die staan. De oudste kinderen lopen het verst.

De grafiek toont het aantal gewone padden (*Bufo bufo*) dat is overgezet bij Koningshof/Elswout in de periode 1986-2009.

De kinderen leren registreren hoeveel dieren zij hebben gevonden. Zij vullen ook in hoe het weer is, dat is belangrijk voor amfibieën. Als alle emmers geleegd zijn gaan de groepjes kinderen terug. Soms door het bos en daar leren ze welke bomen ze tegenkomen en welke dieren er leven.

Ieder kind krijgt na afloop een blad met informatie over de pad en hoe je een kikker vouwt van papier. De hele kleintjes krijgen een kleurplaat.

Tunnels en emmers

Door het graven van tunnels en het ingraven van emmers helpen de mensen de padden levend over te komen van hun winterterritorium naar de poelen waar ze zich voortplanten en waar zij ieder jaar naar terugkeren. In onze regio zijn verschillende paddenwerkgroepen actief. Bij Koningshof is dat al sinds 1975.

Foto: Ans Boogers

Vanaf Kraantje Lek en langs de hele zijkant van Koningshof (zo'n 900 meter) is fijn gaas gespannen van dertig centimeter hoog om de padden te beletten de weg over te steken naar Elswout. Door een aantal tunnels onder de weg kunnen de padden (en kikkers) zelf veilig oversteken. Langs het hek zijn ruim dertig emmers ingegraven waar de padden die langs het gaas lopen in vallen. Die emmers

moeten elke ochtend vroeg worden geleegd door vrijwilligers, omdat de padden 's nachts trekken en ze niet te lang in de emmers kunnen blijven. Het hangt van het weer af of er veel of weinig padden zijn. Vanaf een graad of zes en met vochtig weer begint de trek. Als het warmer wordt kan het binnen een paar weken gebeurd zijn. Het aantal padden wordt geregistreerd en de gegevens worden verzameld op www.padden.nu. De laatste zeven jaar is het aantal padden bij Koningshof sterk verminderd, zoals de grafiek laat zien. Een duidelijke oorzaak is niet aan te wijzen.

Dit alles werd mij verteld door Cune Dessing, lid van de Kinderwerkgroep en coördinator van deze excursie.

Tekst: Marisca van der Eem

GROENCURSUS 2013 DAVEREND SUCCES!

In het najaar van 2013 hebben Ans Röling, Jannie Eijfferts, Luc Leermakers en Tanja van der Hoorn een groencursus georganiseerd. Als thema is gekozen voor 'hoe komt de natuur de winter door'.

Twintig deelnemers beginnen op dinsdagavond 1 oktober, waarop Ans en Jannie een glorieus debuut maken met hun lezing over de flora die zich opmaakt voor de winter. De aanwezigen zijn gefascineerd door de vernuftige systemen van bomen en planten die Ans verduidelijkt, waarbij onder andere de termen sapstromen, daglengte en fotosynthese voorbij komen. Jannie vertelt over mossen en paddenstoelen en hun rol in het hele proces. Met humor maakt ze het makkelijk om vol aandacht te blijven luisteren. Een practicum laat de deelnemers met lampjes, loepjes, ogen en vingers kennismaken met takken, knoppen, huidmondjes en met paddenstoelen.

De volgende zaterdag is er een excursie op het landgoed Elswout. Een prachtige, warme najaarsdag waarbij de jassen zelfs even uitgaan. We worden geboeid door de historie van het landgoed en verbazen ons over de vele soorten paddenstoelen, zelfs zeldzame. De grote, rode paddenstoel met witte stippen stond er ook glorieus bij, maar Spillebeen was natuurlijk in geen velden of wegen te bekennen ... Daarna is het de beurt aan Luc en Tanja die de fauna voor hun rekening nemen. Ze vertellen dat warm- en koudbloedige dieren niet meer bestaan. De dieren worden nu wetenschappelijk onderverdeeld naar de vorm van thermoregulatie (handhaving van warmte-evenwicht). Bijen die knuffelen voor warmte, beren, dassen, en wasberen die geen winterslaap maar winterrust houden, de Nuttalls nachtzwaluw die als enige vogel in winterslaap gaat, een beerdier voor wie het niet uitmaakt of het min 270 of plus 250 graden Celsius is, en nog veel meer bijzonderheden van dieren. In een volgende Toorts zal een artikel verschijnen over thermoregulatie. In de pauze zijn er bakjes met aarde om naar insecten te zoeken en te zien welke er in dit jaargetijde nog actief zijn. De deelnemers vinden wormen, pissebedden en duizendpootjes, maar de sensatie van de avond is toch wel de veenmol die tevoorschijn komt.

Bekijken van insectenhotel.

De bijhorende excursie is in het Schoterbos, daar wordt onder andere een heel netwerk van muizengangen gevonden. Verder naaktslakken in winterrust onder tegels, rupsen die nog actief zijn en een insectenhotel met bewoners. Als toetje is er de Artisklas, waar de deelnemers vacht en gedrag van zoogdieren kunnen bekijken.

Ans, Jannie, Luc en Tanja hebben het heerlijk gevonden om deze groencursus te geven. Er zijn zelfs deelnemers lid geworden van het IVN.

Uit de enquête na afloop kwamen veel complimenten voor het team en een aantal bruikbare tips. Het team vindt echt dat het een daverend succes was (al zeggen ze het zelf ...)

Tekst: Tanja van der Hoorn

Foto's: Linda Hartgring

LEDENDAG IVN NOORD-HOLLAND

In het splinternieuwe bezoekerscentrum De Kennemerduinen komen zaterdag 9 november circa zestig leden van de tien afdelingen van IVN Noord-Holland bijeen voor een dag van kennismaking en uitwisseling.

Na een welkomstwoord van onze voorzitter Jan Saveur vertelt beheerder en IVN'er Margot Slot over dit nieuwe bezoekerscentrum van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland. Het ontwerp ervan is gebaseerd op een Merovingische duinboerderij uit de 7e eeuw in Groot Olmen. Het is een duurzaam gebouw geworden, met een interactieve tentoonstelling die de natuur laat zien van binnenduin tot kust. Deze nieuwe plek trekt veel meer mensen. Recreanten die onderweg naar de duinen, daar even binnenlopen, zien dat natuur óók leuk is.

Dan beginnen de workshops. Eerst kunnen we kiezen uit 'Duurzaamheid in excursies' met Max Leerentveld en Ronald van Zon, en 'Jeugd en jongeren' onder leiding van Cor Thomas. Ik kies de laatste. In een levendige discussie inventariseren we elkaars ervaringen. Kinderen houden van spanning, creativiteit en onderzoek. Pubers blijken een lastige groep om geïnteresseerd te houden, niet alleen bij natuurclubs. De samenwerking met de NJN wordt geroemd. Onvrede is er ook: waarom toch dat 'beleven' in ons motto? IVN is van de educatie, laat het beleven over aan OERRR! van Natuurmonumenten, vinden sommigen. Als volgende workshop is er 'Groen in IVN-activiteiten' door Ineke Winkel, maar ik kies 'Facebook voor PR' door Irfan Fiets van SocialMediaMen. Het IVN-ZK heeft sinds kort een Facebook-pagina die vast beter kan. De sleutel is om 'likeable' inhoud te plaatsen, die

mensen graag met hun vrienden willen delen. Mooie plaatjes doen het goed! Een andere tip is om met rubrieken te werken, à la De Wereld Draait Door. Bij het plaatsen van berichten moet je wel je missie en doelen in gedachten houden. Je vertelt een verhaal, zodat mensen een bepaald gevoel krijgen bij het merk IVN.

In de middag zijn er vier buitenactiviteiten om te kiezen: werken in de natuur met Marc van Schie, een wandeling in Middenduin met Roelof Boddaert, een wandeling rond 't Wed en ondertussen zwerfafval opruimen met Ok Overbeek. Ik ben echter benieuwd naar 'nieuwe media in excursies' door Gert Lammers.

Met de smartphone het bos in.

Hij begint met QR-codes, een soort streepjescodes in een blokje, die je met je smartphone kunt scannen. Dat brengt je naar informatie: bijvoorbeeld over een boom, over openingstijden, over een activiteitenprogramma. Dit is eenvoudig toe te passen. Hij toont dan hoe je een GPSwandeling kunt uitzetten in de natuur, en wat Geocaching inhoudt (schatzoeken). IVN Oost-Veluwezooom heeft de app Natuurtocht ontwikkeld, die bovengenoemde drie zaken kan combineren. Het idee is dat de app in de toekomst ingevuld kan worden door alle afdelingen. Met een voorbeeldwandeling in de app maken we een rondje door het duin.

Met borrel en dankwoord sluiten we deze inspirerende dag af. Het heeft even geduurd, maar de beloofde handouts van de workshops zijn inmiddels bij onze afdeling aangekomen. Hiermee kunnen de deelnemers de opgedane kennis overdragen binnen hun afdeling.

Tekst en foto: Linda Hartgring

DE FAVORIETE NATUURPLEK VAN DIK VONK

*Groot is mooi
en veel is lekker*

Ollie B. Bommel

Op een bewolkte middag rijd ik met Dik Vonk naar IJmuiderslag. We beginnen bij de oude zeereep en Dik zet direct zijn kijker voor de ogen. Hij vertelt dat gedurende zijn middelbare schooltijd de pier hier verlengd werd in zee en de zeestroming zuid-noord veranderde. Er bleef veel zand liggen, de kust groeide aan en een heel breed strand ontstond. “Daarna is er een ecologische misdaad begaan door hier een recreatiemeer te graven.” Het water werd brak. De verstoring van het milieu was enorm, het meer kwam vol algen en de mensen wilden daar niet in zwemmen.

Tussen het kunstmatige meer en de oude zeereep is toch een natte duinvallei ontstaan, waar bijzondere planten spontaan opkwamen. Op het natte deel kwam een dicht wilgenstruweel en de duindoorn veroverde het droge deel. Ondanks verkeerde ingrepen van de mens is het toch nog redelijk goed gekomen. Het beheer kwam in handen van vrijwilligers, aanvankelijk niet officieel. Zij maaien het riet en hebben een beheersplan gemaakt. Later heeft het Ministerie uitgesproken dat dit gebied niet gebruikt mag worden voor recreatie.

We genieten van het uitzicht. “Midden in de winter zie je de vormen zo mooi

en de kleurverschillen”, zegt Dik en ik kan het beamen.

Hij vertelt niet alleen met passie over het gebied, maar ook over de flora en fauna ervan. Dat er bijzondere dieren leven zoals de rugstreeppad, die wel rampenbeestje genoemd kan worden (*Bufo calamita*). En over de vele orchideeën die hier groeien.

We stoppen bij een duindoornstruik en sinds vanmiddag weet ik dat er zoete duindoornbessen zijn en bittere, en als je aan het eind van de winter nog bessen ziet, dan zijn dat vast de bittere, daar houden de vogels ook niet van.

We proeven en vinden ze zuurzoet. In een struik zie ik iets wits en Dik vertelt dat het een spinsel van dit jaar is van de bastaardsatijnvlinder.

Als ik vraag hoe hij dat weet, wijst hij op de lichtere kleur van de tak, vergeleken met de donkerder lagere takken. Dan denk ik ook iets te herkennen: het blad van fluitenkruid, maar nee, het is fijne kervel. Inderdaad, het blad is fijner dan van fluitenkruid.

Dik fotografeert anders dan ik. Gaat het bij mij om het mooie beeld, hij fotografeert om dingen vast te leggen en om later te kunnen vergelijken of stukken natuur zijn veranderd en hoe ze zijn veranderd.

We lopen van oud naar nieuw duin en tussen de konijnenkeutels ontdekt Dik piepkleine, verdroogde paddenstoeltjes: “Waarschijnlijk de gesteelde stuifbal.” Voor Dik is dit terrein bekend, al komt hij er veel te weinig naar zijn zin. Voor mij is het geheel nieuw en ik zie zoveel moois; en dan met een privé-gids erbij die zo boeiend en enthousiast kan vertellen: dit is dubbel genieten. Hij vertelt: “Ik ben plantaardig begonnen en er kwam steeds meer bij, zoals gallen, vlinders en libellen. Er is zoveel dat ik nog zou willen. Het is zoals Ollie B. Bommel zegt ‘groot is mooi en veel is lekker’.

We lopen iets omlaag naar een luwer deel waar de duindoorns zijn afge-maaid. Stukken gebied moeten open blijven. Daar kunnen dieren holletjes maken en zich opwarmen. Sinds vanmiddag weet ik dat een beetje ondiep uitgegraven holletje een ‘graafje’ is van een jong konijn.

Dik vindt mossen in de winter op hun mooist en op mijn vraag hoe dit mos heet zegt hij: “Ik denk sterretjesmos. Maar paddenstoelen en mossen laat ik aan anderen over. Net als vogels.”

We lopen inmiddels tot onze enkels in het water en gelukkig zijn mijn laarzen wel waterdicht. “In het voorjaar komen de rugstreeppadden hierheen.

Nu zijn ze ingegraven in het hogere, droge deel.”

Dik zijn ogen glimmen als hij vertelt over de orchideeën die hier groeien en begin juni de vallei helemaal roze kleuren. Het is hier een unieke plek binnen de Hollandse kust, want hier groeien bijvoorbeeld rietorchis, vleeskleurige orchis, moeraswespenorchis en de belangrijke groene knolorchis. Deze laatste is belangrijk, want als het gaat om het behoud van een stuk natuurgebied, kan de aanwezigheid van deze orchidee de doorslag geven.

Dik wijst op het belang van kleine buutjes in het landschap. In natte tijden kunnen kleine dieren daar overleven. Ook de kruipwilgen zijn van belang voor verschillende diersoorten. Als die vegetatie teveel wordt weggemaaid, betekent dat minder overlevingskansen voor een aantal dieren.

“Ah, een van mijn lievelingen”, roept Dik enthousiast als hij een pol knopbies ontdekt. “Dat is een soort van de subtiele plekken. Hij groeit op de overgang van droog en nat en is een pietje precies. Hij kiemt alleen onder speciale omstandigheden. Is hij te laat met zich vestigen, dan krijg je een knopbiezenvegetatie zonder knopbies.”

Als we langs het riet waden, zoekt Dik naar de rietgal en jawel, drie stuks. Hij vertelt: “Vroeg in de zomer legt een vlieg, *Lipara lucens*, zijn ei in het groeipunt van de groeistengel. Deze loopt dan niet uit maar verbreedt zich. Het vliegenlarfje eet zich naar het merg van de verdikte stengel. De oude gal blijft jarenlang in het riet en is 's winters een overwinterplek voor insecten en spinners. De gal wordt keihard en moet met een ijzerzaagje doorgezaagd worden als je wilt zien hoe die er van binnen uitziet.”

We baggeren verder langs het riet en opeens citeert Dik een gedicht van Gezelle.

*Oh het ruisen van het blanke riet
wat hoor ik graag uw droevig lied
wanneer de wind voorbij u voert
en juichend uwe halmen roert*

Wat een prachtige afsluiting van ons rondje IJmuiderslag. Tijdens de koffie vertelt Dik heel enthousiast over waternlooien. Zoveel soorten zijn er, en het zijn zulke bijzondere diertjes, die wil hij ook nog eens gaan bestuderen. En eigenlijk ook wel de bladmineerders. Tot nu toe is het er nog niet van gekomen, maar nu hij met pensioen is ...

Dik is 'botanisch opgevoed'. Zijn vader werkte bij de Plantsoenendienst in Haarlem en kweekte gewassen en perkgoed in kassen; zijn broers gingen naar de Hogere Tuinbouwschool.

Op de lagere school had Dik al interesse in waterbeestjes en gaf de diertjes zelfverzonnen namen zoals 'spring-spring-kevertje' voor de rugzwemmer. “Op de middelbare school ben ik met een herbarium begonnen en kreeg een flora en loep. In die flora van Thijssen op de laatste twee pagina's stonden gallen en vooral eikengallen en vanaf die tijd ben ik geïnteresseerd in gallen. Ik wil de ramshoornagal eens gaan uitkweken en volgen. Daar is het nog nooit van gekomen.”

Zijn interesse in waterbeestjes is altijd gebleven. Door IVN-gids te worden dwingt hij zichzelf steeds op bepaalde terreinen te komen, zoals Eindhovenout, de Hekslootpolder en Poelbroek in Schalkwijk. “Ik kom er al jaren en door te gidsen dwing je jezelf om je kennis door te geven in begrijpelijk Nederlands. En je leert de terreinen heel goed kennen.”

Ik vraag wat Dik doet binnen het IVN. “Ik geef excursies in de genoemde terreinen, geef af en toe een lezing of een excursie voor IVN'ers, help met het voorbereiden van excursies of van de komende cursus over waterbeestjes.” Af en toe is hij de verbindingsman tussen IVN en KNNV: “De KNNV maakt de leuke verhalen en het IVN geeft ze door. En zo moet het blijven.”

Op mijn vraag 'wat is natuur voor jou', zegt Dik: “In de stad zijn het de individuen die op eigen risico leven. Een geranium in de tuin is cultuur, de luizen erop zijn natuur. Het Kennemerstrand hier is echt natuur omdat de natuurlijke processen de overhand hebben. De menselijke invloed varieert. Veel terreinen zitten er tussenin, maar daar moet je niet moeilijk over doen, je moet er gewoon van genieten. Want de essentie van de natuur is voor ons belangrijker dan de kennis van namen van de soorten.”

Ik informeer hoe Dik door de natuur loopt, als liefhebber, gids of bioloog? “Dat is afhankelijk van de situatie. Als ik in mijn eentje loop, is het de bioloog. In gezelschap is het genieten, en een excursie geven is weer een aparte situatie. De mix verschilt soms, maar genieten is het belangrijkste. Riet met tegenlicht is zó mooi. Als je veel in de natuur werkzaam bent, is het soms moeilijk om het mooie bewust te zien.”

Maar daar heeft Dik vanmiddag geen moeite mee gehad. Samen hebben we genoten van de kleuren en de vormen van dit bijzondere stuk duin in de winter.

Tekst en foto's: Marisca van der Eem

STRAATJE OM

Dit is zo'n zondagmorgen dat je naar buiten wilt. Zon, droog, maar helaas geen vrieskou. Ik ga naar Leiduin. Anders loop ik hier met Nordic stokken, nu met pen en potlood en mijn fototoestel. Dit loopt anders, soms helemaal niet. Ondanks de 'kale' winter is er genoeg te zien als je rustig loopt. Links en rechts zeer geknotte bomen. Ik ga even dichterbij kijken. De jonge, roodbruine stelen hebben veel spikkels, ik denk lenticellen. Bovenaan iedere tak zit één grote knop met een kleine knop ernaast. Even daaronder nog een en de knoppen zijn grijsachtig van kleur. De bovenkant van de tak voelt driekantig aan, maar meer omlaag is hij gewoon rond. Grappig, dat ontdek je alleen maar door te voelen en er heel dichtbij te staan. Het is net of naast de bovenste knop al een klein blaadje zichtbaar wordt. Dit zijn knotwilgen.

Ik zie een oude stam van een knotwilg en ernaast wel negen nieuwe stammetjes. Ook bij de andere knotten zie ik oud en nieuw bij elkaar. Nieuw is gladder van bast dan oud. Ik zie knaagsporen van herten. Alleen al bij die verschillende geknotte bomen kun je tijden blijven staan, kijken en voelen. Bij de ene groeit er zelfs gras in, bij een ander zit er verdord duivelsnaaigaren doorheen. Een groepje koolmezen zwermt luidkeels rond en is opeens weer weg.

Langs het pad staat een rij vrij jonge bomen met rode knoppen, ik schat ze in als lindes en met hele andere lenticellen op de stammen dan bij de wilgen. Ik voel aan een stam. Aan de zonkant, het oosten, is hij warm en aan de achterkant, het westen, is hij koud. Ik ook ... dus weer even doorlopen. Een koppel nijlganzen vliegt gakkend laag over en landt in het weiland. Tussen het bruine blad op de bodem van

het bos zie ik het verse groen van fluitenkruid en ander klein groen dat me bekend voorkomt, maar waar ik de naam niet meer van weet.

Ik loop een beukenlaan in. Beuken zijn voor mij, net als eiken, mannelijke bomen. De berk vind ik, net als de els, een vrouwelijke boom. De kastanje een stoere man die in het voorjaar met zijn bloesem even zijn vrouwelijk kant laat zien. In de andere seizoenen zie ik hier vaak wijngaardslakken tegen de stam aan zitten. Ik kijk omhoog en denk er enkele te zien zitten, maar het zijn knobbels van de boom zelf.

Als je zo die rij beuken bekijkt zie je dat ze allemaal anders zijn. Je herkent ze

als beuk, maar ook als individu. Ik loop een stukje het bruin in over de dorre beuken- en esdoornbladeren en zie op een losliggende, grote tak verdroogde judasoren. Ze voelen hard en droog aan. Tegen mijn schoen aan zie ik opeens verse judasoren, oranjebruin van tint en zacht trillend als ik tegen de tak stoot. Wat voelt dat lekker aan. Het is een half uur later en ik ben pas zo'n 200 meter verder gekomen. Ik loop verder door een mengeling van eiken en kastanjes. Die zijn rommeliger dan beuken, dat zijn toch wat stijve bomen.

De grote kastanjeknop voelt plakkerig en dat hoort, vind ik. Dat was in mijn schooltijd al zo en moet zo blijven. Gelukkig gebeurt dat ook. De onderste takken zijn diep doorgebogen, als de arm van een oude kandelaar. Daardoor kan ik van dichtbij een piepklein zijtakje van de grote tak bekijken. Ik heb geleerd de jaren te tellen door van jaarcirkel naar jaarcirkel te gaan. Die cirkels zijn ontstaan na het afvallen van de knopschubben. Deze is zeven jaar oud.

Een roodborstje vliegt uit de lindebomen die jaren geleden ook geknot zijn, al noem je dat dan kandelaberen. Ik hoor kauwen en een boomklever, een merel scharrelt in het oude blad.

Ik bekijk de prachtige vormen van de 'kale' bomen en bedenk dat zij in de winter hun ware aard tonen, zonder de opsmuk van blad en bloesem. Het zijn taaie rakkers die zelfs door kunnen leven als er stukken uit hun stam worden genomen, als aan hen wordt geknaagd of gezaagd. En zelfs als ze het niet hebben gered of zijn omgezaagd, zijn zij weer een bron voor nieuw leven. Korstmossen en echt mos bedekken hier een stuk dode stam op de grond. Leven gaat hier over in nieuw leven. Tussen het oud-bruin staat opeens het verse groen van een kleine esdoorn. Die heeft de lente al in het hoofd.

RONDJE THUIS

Toen ik zo door het bos met die bomen zonder blad liep, dacht ik: hebben wij nu in de winter minder zuurstof tot onze beschikking? Gelukkig is dat niet zo, want de bomen dragen maar een klein deel bij aan de zuurstofproductie. Andere planten en de algen in zee zijn de grootste producenten. Maar ademen bomen in hun winterrust wel? Ja, dat doen zij door hun lenticellen, maar wel op een laag pitje. Ik las een ander leuk woord voor lenticel: ademporie. Ik zag ze vandaag op de takken van de wilg, op de bast van een linde en prachtig duidelijk in een tuin op de stam van een berk.

Maar wat ik me nooit heb gerealiseerd is dat die onregelmatigheden op de appel ook lenticellen zijn. Ze komen dus ook op vruchten voor en op knollen. Ik zal mijn aardappelen eens van dichtbij gaan bekijken. De ademporiën komen in de lengte- en dwarsrichting voor of verspreid over de hele schil, zoals bij de appel.

Ik weet dat sommige bomen eeuwenoud kunnen worden en als ik in een oud bos loop heb ik het gevoel dat die bomen daar altijd zijn geweest. En dat er hier al bomen waren vóór er mensen waren. Dat is ook zo, maar er is ook een periode geweest dat er hier geen bomen waren. In de ijstijden konden bomen en struiken die warmte nodig hebben hier niet groeien en verdwenen. Toen de temperaturen weer stegen breidden zij hun gebied langzaam uit naar het noorden. Na de laatste grote ijstijd, zo'n twaalfduizend jaar geleden, waren jeneverbes en dwergberk de eerste die hier konden aarden.

Daarop volgden berk, den en populier. Zo'n duizend jaar later volgt de hazelaar en daarna de iep en de eik, later gevolgd door linde en elzen. De beuk kwam pas zo'n vijfduizend jaar geleden bij ons, omdat zijn overwinteringsgebied het verst weg was. Toen het klimaat een zeeklimaat werd ging de opmars van de beuk sneller, maar hij heeft er toch zo'n acht- tot tienduizend jaar over gedaan. Waren deze bomen en struiken er al vóór die tijd en kwamen ze nu terug? Volgens deskundigen heeft bijna niets de ijstijd overleefd en zijn al onze 'eigen' bomen eigenlijk allochtonen, die op zoek waren naar een nieuw leefgebied. Aan de hand van stuifmeelonderzoek heeft men kunnen nagaan hoe de trek van zuid naar noord is gegaan.

Op mijn wandeling kwam ik ook langs een stapel gekapte stammen en die waren zo mooi, allemaal zo anders van binnen, maar één ding hadden ze gemeen: de opbouw van de stam. Duidelijk zie je de twee soorten jaarringen: lichte en donkere ringen. In het voorjaar groeit de boom snel en vormt zich een dikke laag lichtgekleurd hout. Later in het jaar neemt de groei af en neemt de productie van hars en gom toe en die kleuren de kleinere jaarring donkerder. En die twee jaarringen staan samen voor één jaar. Als je de stam van buiten naar binnen bekijkt, zie je eerst de schorslaag, dan de bast, het cambium, het sprinthout, het kernhout en het hart. En laat ik nu een stam vinden die nog een kleine boom in zich heeft.

In deze tijd weten wij zoveel meer van het leven van planten en dieren dan in de Oudheid en de Romeinse tijd. Ik lees graag in 'De wereld' van Plinius' (23-79 n. Chr.) en met de kennis van nu is dat soms vermakelijk. Zo schrijft hij over de eikels: "Het is bekend dat eikels ook nu nog de rijkdom van vele volkeren vormen, zelfs in vreedstijd. Bij gebrek aan graan worden gedroogde eikels tot meel vermalen waarvan een pastei wordt gekneet bij wijze van brood". Hij neemt het begrip eikels ruim en rekent ook de beukenoot ertoe. Die vindt hij de lekkerste en hij vertelt dat de bewoners van de belegerde stad Chios zich tijdens de belegering in leven hebben gehouden met beukennoten. Plinius vindt de eikels van de zomereik ook heel lekker, maar de eikels van de vrouwelijke bomen zijn lekkerder en zachter, die van de mannelijke boom dikker. Beukennoten maken dat varkens vrolijker worden en hun vlees licht verteerbaar is, terwijl de eikels van de zomereik varkens zwaar en gezet maken.

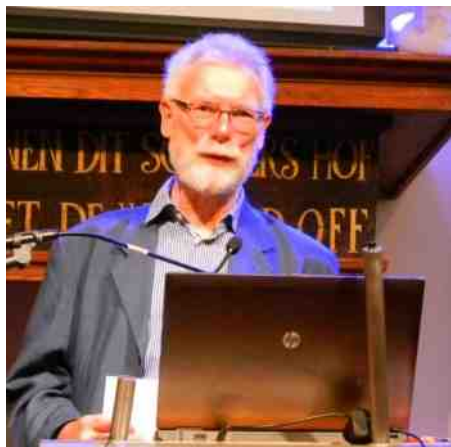

Mijn interesse in bomen heeft zich verdiept vanaf het moment dat ik 25 jaar geleden tijdens de Natuurgidsencursus voor het eerst winterbomen ging bekijken. Onze docenten konden de bomen herkennen aan de knoppen en de stam. Ik vond het een wonder dat iemand dat kon. En nu vind ik het zelf soms in de winter makkelijker een boom te herkennen aan knoppen en stam, dan in de zomer als hij vol in het blad is. Ja, eigenlijk geniet ik meer van de bomen in de winter en de herfst, dan in de zomer. En dan straks het voorjaar: als de knoppen zich gaan strekken, het opgevouwen blad zich gaat ontvouwen en het zachte groen gaat wapperen. Dat is ook iets om naar uit te kijken en te bekijken.

Tekst en foto's: Marisca van der Eem

DIK VONK: STADSECOLOOG AF

Met het KNNV-symposium 'Haal meer natuur in je tuin' nam IVN'er Dik Vonk op 15 november na 30 jaar afscheid als stadsecoloog van de gemeente Haarlem. Hij wordt niet opgevolgd.

Voorafgaand aan het symposium is de deelnemers gevraagd de KNNV-streeplijst van dieren en planten in je tuin in te vullen. Bij deze streeplijst hoort de nieuwe herkenningskaart '[wilde] Dieren in de tuin', met 150 diersoorten en 140 plantentips, die we deze avond mee krijgen. In de eerste lezing vertelt de maakster van de herkenningskaart, Rijnvis van Wirdum, over de totstandkoming ervan. De kaart is gebaseerd op het boekje 'Tuinieren voor {wilde} dieren'. Zij wilde het nog compacter hebben, en dat werd de herkenningskaart. Aan de hand van foto's uit haar eigen tuin doorloopt ze tips die iedereen kan toepassen.

"Degene die steeds omkijkt, die valt op zijn gezicht", zo begint Dik Vonk zijn lezing. Een terugblik op 30 jaar als stadsecoloog hoeven we van hem niet te verwachten. Wat is natuur in de stad? Een exemplaar dat op eigen risico leeft, definieert hij het. En dat is een mix van mensenwerk en spontane ontwikkeling. Met de natuur in parken zit het nu wel goed. Een mens moet vooruitkijken: de winst voor natuur in de stad zit hem in tuinen en moestuinen. Een gevarieerde tuin is mooi om

te zien en trekt vanzelf allerlei dieren aan. Prooidieren reguleren roofdieren en niet andersom. "Er is geen natuurlijk evenwicht", stelt hij. Natuur verandert voortdurend, met grote schommelingen. De streeplijsten zijn een prachtig middel om te monitoren wat er aan natuur in tuinen voorkomt. Vul ze als-jeblijft in en stuur ze (per mail) naar hem op, of lever ze in bij Thijssse's Hof.

John Smit is van EIS-Nederland (Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden), dat is gehuisvest in Naturalis. Hij verhaalt van het atlasproject 'Meer plezier met leuke vliegen'. Geen stomme of saaie vliegen, alleen de leuke! Er zijn wel 5000 soorten vliegen, het project volgt vijf families. Geïllustreerd met schitterende foto's doorloopt hij de groepen: roofvliegen, wapenvliegen, dazen, blaaskopvliegen en wolzwevers. Elk soort heeft zijn eigen kenmerken. Iedereen kan een bijdrage leveren aan het project, door zijn waarnemingen door te geven.

De laatste lezing is van Kars Veling van de Vlinderstichting en gaat over nachtvlinders. "Wie heeft er meer dan 50 nachtvlinders in zijn tuin?" vraagt hij. Waarschijnlijk iedereen, geeft hij zelf als antwoord. Maar hoe zie je ze? Door overdag te kijken, kun je al tien soorten vinden. Je kunt naar rupsen kijken, maar de meeste zijn moeilijk op naam te brengen. En je kunt ze lokken, met licht of met stroop. Je moet regelmatig kijken, want sommige vlinders vliegen maar kort; een vlinder leeft het langst als rups. Ook hij laat de mooiste foto's zien. Nooit geweten dat er zo'n variatie was in nachtvlinders.

Tekst en foto: Linda Hartgring

DE LUCHT IN!

Op woensdagavond 26 juni 2013 gingen Jan Saveur, Erna Schreuder en Arend Reinink de lucht in. In een zweefvliegtuig of (zweef)kist, zoals de profs dat zeggen. En waarom dan, zult u zich afvragen. Ze moesten wel. Als grote dank voor hun inspirerende lessen tijdens onze Natuurgidsencursus hebben wij als cursistengroep de leiding een zweefervaring cadeau gedaan. Die avond was het zo ver. Ter ondersteuning waren wij op de grond aanwezig.

Wandelend over een zandpad vol koinnenholen, krassende grasmussen en verderop zelfs herten, bereikten we de start- en landingsstrip op het vliegveld van de Kennemer zweefvliegclub. Aan de andere kant van het veld stond een lier die net een vliegtuig omhoog had getrokken. Zoekend keken we om ons heen naar Jan, Erna of Arend. Nergens te zien. Jan moest als eerste, zou hij wel op tijd komen? En zo kwam het dat wij Jan niet konden zien, maar hij óns wel. Dapper en ontspannen zwevend over de duinen keek hij over ons heen. Wij volgden vanaf de grond een vliegtuig, dat een bocht maakte om te gaan landen. Toen het de grond raakte zagen we tot onze verrassing Jan voorin zitten met een gezicht alsof hij dit dagelijks deed. Even ontspannen klom hij eruit en wandelde rustig naar ons toe. Een geslaagd avontuur! Ondertussen hadden Arend en zijn vrouw Anneke de weg over het zandpad afgelegd en bereikten de startbaan. Arend maakte een ongewoon stille indruk. Best spannend om echt een keer een arend te mogen zijn. In een vliegtuig op de grond luisterde hij ingespannen naar de uitleg van de instructeur. Niet dat je iets hoefde te doen tijdens de vlucht, maar dan begrijp je wat er gebeurt. En niet onbelangrijk: je leert waar je vooral vanaf moet blijven. Eindelijk was het zover, ook Arend ging van start en kon tien minuten later vrouw Anneke weer in

Inspectie vóór de start.

Meer informatie over dieren en planten in de tuin:

Streeplijst: <http://www5.knnv.nl/haal-meer-natuur-je-tuin>

Herkenningskaart: <http://www.knnvuitgeverij.nl/>

Zakgidsjes en zoekkaarten Vliegen: http://waarneming.nl/vliegen_start.php

Zoekkaart voorjaarsuilen: <http://www.vlinderstichting.nl/actueel.php?id=8&nieuwsid=867>

Arend, Jan en Erna bij de kist

zijn armen sluiten. Hoe het was? Geweldig: zweven als een arend en een stevige landing, zoals 'op een vliegdelschip'.

Erna en haar partner Titus waren inmiddels gearriveerd en Erna was er gelijk klaar voor. Ze hoefde geen uitleg, zelfs niet van zo'n leuke, frisse, jonge instructeur. Als purser weet je alles al. Hoewel die metertjes zagen er toch wel interessant uit, vertel daar dan maar iets over. Enthousiast klom Erna in het vliegtuig. Dat doen we wel even, kom maar op. Het enige probleempje was misschien dat ze wel drie truien aan had, beetje te warm? Nee hoor, het is koud daar boven. Ook Erna werd stijl omhoog gelierd met een snelheid van 100 km per uur en maakte na het zweven een mooie landing waarbij ze er zelfs aan dacht nog even naar ons te zwaaien. Een vakvrouw!

Met een paar regenspitters kwam er een eind aan dit mooie zweefvliegavontuur. Wie volgt?

*Tekst: Jannie Eijfferts, Karin de Jager
Foto's: Jannie Eijfferts*

LANDELIJKE DAG

Vanuit onze afdeling zijn Hans Kerkhoff en Ronald van Zon van de werkgroep Duurzame Leefomgeving vorig jaar op 12 oktober afgereisd naar Burgers' Zoo in Arnhem. Daar hield het IVN haar landelijke ledendag.

Bij deze ledendag stonden twee vragen centraal:

1. Hoe kan vanuit het IVN de discussie en beeldvorming over het thema duurzaamheid bij het publiek in positieve zin worden bevorderd?
2. Hoe kan het IVN een groter deel van de bevolking bereiken dan nu het geval is?

Bij de aan deze onderwerpen gewijde workshops bleek dat de deelnemers

duidelijk in deze onderwerpen geïnteresseerd waren. Tijdens geanimeerde discussies werden de volgende accenten gelegd.

Duurzaamheid

► Zorg ervoor dat binnen de afdeling een adequate kennis en visie met betrekking tot duurzaamheid wordt opgebouwd.

► Ga waar de mogelijkheid zich voordoet in discussie met het publiek, bijvoorbeeld bij excursies, evenementen, of tentoonstellingen. Wees niet belerend, stimuleer vooral de onderlinge discussie en beperk je tot concrete suggesties.

► Genoemde accenten: relatie voedsel en natuur, ecosystemen met de invloed van de mens hierop, recycling met kringlopen in de natuur als parallel, energiebeperking met voorbeeldfunctie van de gemeente (inclusief vervoer), belang van natuurlijke verbindingen tussen natuurgebieden.

► Breng het onderwerp juist ook bij jonge kinderen ter sprake (groep 7/8), zonder ingewikkelde termen, op een speelse manier, maar wel met concrete voorbeelden.

► Neem vanuit IVN-afdelingen deel aan gemeentelijke klankbordgroepen, om te bevorderen dat duurzaamheidsprincipes geïntegreerd worden in de planning en uitvoering van gemeentelijke beleidsvoornemens en activiteiten.

Versterking contact bevolking

► Met wijkgebonden activiteiten kan een veel groter deel van de bevolking worden bereikt dan met reguliere excursies in natuurgebieden.

► Deze activiteiten eisen veel voorbereiding. Het is verstandig om hierbij enthousiaste wijkbewoners te betrekken, wat het sociale rendement van de activiteiten ten goede komt.

► Een tijdig en intensief contact met wijkraden, gemeente en woningcorporaties is bij vergroeningsprojecten essentieel voor een bevredigend resultaat.

► Adoptie van stukjes gemeentelijk groen, bloembakken, boomspiegels en geveltuintjes blijkt vaak aantrekkelijk, terwijl participatie in het beheer van groen vaak ook sociaal rendement oplevert.

Algemeen waren de aanwezigen van mening dat het IVN er goed aan doet om een deel van haar activiteiten

wijkgebonden uit te voeren, zodat het deel van de bevolking dat bereikt wordt aanzienlijk zal toenemen.

Wij hebben de ledendag als zeer positief ervaren en gaan er vanuit dat de geformuleerde aanbevelingen ook voor onze afdeling van belang zijn.

Tekst: Ronald van Zon, Hans Kerkhoff

Actief voor natuur en milieu

De werkgroep Duurzame Leefomgeving (DLO) van het IVN-ZK is actief op de grens van natuur en maatschappij. Soms worden de plannen voor een wegaanleg gevolgd, waarbij natuur in de knel komt. Soms gaat het om meedenken over een ecologisch beleidsplan. Vorig jaar hebben we in de Slachthuisbuurt met bewoners geveltuintjes aangelegd.

Ook dit jaar staan er leuke ideeën op stapel, die de natuur een handje helpen:

► We willen meer natuurexcursies in woonwijken, waardoor meer mensen natuur 'dichtbij huis' ervaren.

► We willen graag dat het ecologisch plan dat door Haarlem is aangenomen, echt uitgevoerd wordt. Dit willen we graag monitoren.

► We willen een ludiek plan uitvoeren en zaden van bloeiende planten verzamelen en die volgend voorjaar uitzaaien.

► We zouden het fijn vinden als er op meer scholen lessen *natuur & milieu* worden gegeven. IVN'ers kunnen hierbij een belangrijke rol spelen.

We realiseren ons dat niet alles kan, we moeten keuzes maken. Bovendien zijn twee leden van onze groep minder actief, onder andere door een nieuwe baan. Daarom zijn we op zoek naar enthousiaste mensen, die geraakt worden door de ideeën van onze werkgroep, en natuurlijk staan we open voor nieuwe thema's. Reacties graag sturen naar ivnz.k.duurzaam@gmail.com.

Hans Kerkhoff en Anne Nicolai

Een dag in de Groene Winkel

Zondag 30 juni sta ik om kwart voor tien met mijn Opel voor het huis van Mieke van der Brugge om haar op te halen. We halen alle kratten, boeken en andere kraambenodigdheden op en rijden naar Hoofddorp. 'Marktmeester' Anneke Wegman van Het Groene Loper Festival wijst ons de kraam.

Terwijl ik de geloste auto wegzet, begint Mieke ondertussen met inrichten. Als ik terug kom heeft Esther, een Hoofddorpse IVN-vrijwilligster, zich ook bij de kraam gemeld. Samen richten we de kraam verder in. Het is prachtig weer. Langzaam komt de stroom bezoekers op gang. Mieke en Esther bezetten de kraam, staan geïnteresseerden uitgebreid en vriendelijk te woord, geven hen een folder en informatie over het IVN en verkopen gelukkig af en toe ook een boek. Er komt zelfs een klant die, blij over het aanbod en de prijs, met vijf boeken vertrekt.

Ondertussen begeef ik mij tussen het, soms op veilige afstand, voor de kraam passerende publiek. "Houdt u van wandelen in de natuur?" Een enkeling kijkt me aan met een blik van man-ik-wil-niks-met-je-geloof-te-maken-hebben en loopt snel door. Gelukkig antwoorden de meesten dat ze dit heerlijk vinden. "Dan heb ik een cadeautje voor u voor de komende zomervakantie: een serie, jawel, gratis(!) wandelingen in de natuur, in de regio, voor jong en oud, en onder leiding van een gediplomeerd gids, geschoold door het Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid, het IVN Zuid-Kennemerland. Kent u het IVN?"

Opvallend vaak krijg ik te horen dat men er nog nooit van gehoord heeft. De kleurenfolder met het zomerprogramma van het IVN-ZK en mijn verwijzing naar de betreffende website wordt veelal in dank en als echt cadeautje ontvangen. Zelfs nogal eens met de toezegging hier graag een keer gebruik van te maken. Mijn dag kan niet meer stuk en bij de kraam merk ik dat ook Esther en Mieke een zeer zinvolle middag hebben. Alleen, we hadden weer te weinig programmapolders meegenomen! Om vijf uur gaan wij toch voldaan naar huis.

Suggestie: Laten we alleen nog algemene IVNZK-flyers uitdelen met een los zwart/wit inlegvelletje met het programma van de betreffende periode. Gemakkelijker, goedkoper, milieuvriendelijker en flexibeler.

Piet Paree

De Groene Winkel

Wat doet toch de werkgroep Groene Winkel? Coördinator Meins van der Wal vertelt er iets over.

Om te beginnen hebben we geen echte winkel. Acht tot negen maal per jaar doen we mee met allerlei festiviteiten die op de een of andere manier met de natuur te maken hebben. Denk aan het Voorjaars-evenement in de Stadskwekruin, natuurdagen in Duin en Kruidberg, Velserbeek of Hoofddorp en paddestoelendagen in Elswout en de Linnaeushof.

We huren dan een marktkraam en verkopen boeken over de natuur, meestal tegen zeer geringe prijzen. Ook zoekkaarten en kinderboeken zijn geliefde artikelen. Het is vaak leuk om nog eens iets na te kunnen slaan over vogels, bijen of paddenstoelen.

Alles is echter gericht op informatie over IVN-activiteiten. We delen folders uit en vertellen wat er allemaal mogelijk is, excursies en werkzaamheden in de natuur bijvoorbeeld. Het blijkt steeds dat mensen meestal niets weten van al onze activiteiten, ondanks de vele vermeldingen in de kranten. Vaak krijgen we leuke reacties.

We doen dit werk met negen vrijwilligers, de groene winkeliers.

Ons motto is: het blijft leuk om mensen enthousiast te maken voor het IVN.

Meins van der Wal

Mieke achter de kraam tijdens een van de evenementen. Foto: Jonne Misset

IVN Watercursus

Rond eind mei 2014 start er een cursus over Water. Er zijn drie lesavonden op dinsdag van 20.00 uur tot 22.00 uur en drie excursies op zaterdagochtend van 10.00 uur tot 12.00 uur. U gaat daarbij tweemaal lopen en eenmaal op de fiets.

De onderwerpen zijn: landschap gevormd door water / sloot en plas als ecosysteem / dierenleven in sloot en plas.

Er kunnen maximaal 30 mensen deelnemen. De cursus wordt gegeven in het bezoekerscentrum van het Thijsses Hof aan de Mollaan in Bloemendaal. De kosten voor de cursus zijn nog niet bekend.

Houdt u voor de aankondiging de media en onze website in de gaten.

Lezingen enzo

Het bestuur wil de werkgroep Lezingen in 2014 nieuw leven inblazen. Vooral in de winter zou het leuk zijn als er binnenactiviteiten plaatsvinden in de vorm van lezingen, beeldpresentaties, filmpjes of workshops. Alles kan: sprekers van buitenaf, eigen leden, meerdere sprekers rond een thema. En de huidige beeld- en geluidstechnieken maken veel mogelijk!

We zijn op zoek naar:

- enthousiaste IVN'ers met organisatietalent;
- creatieve IVN'ers die willen meedenken over opzet en invulling van het programma;
- deskundige gidsen en anderen met specifieke natuurkennis die een lezing willen verzorgen.

Wil je bijdragen aan de nieuwe werkgroep, mail dan vóór 15 maart naar ivnzk.bestuur@gmail.com.

Heidi van der Marel

Activiteitenprogramma Voorjaar 2014

IVN, Beleef de Natuur, afdeling Zuid-Kennemerland

Meer informatie over onze activiteiten op www.ivn.nl/zuidkennemerland

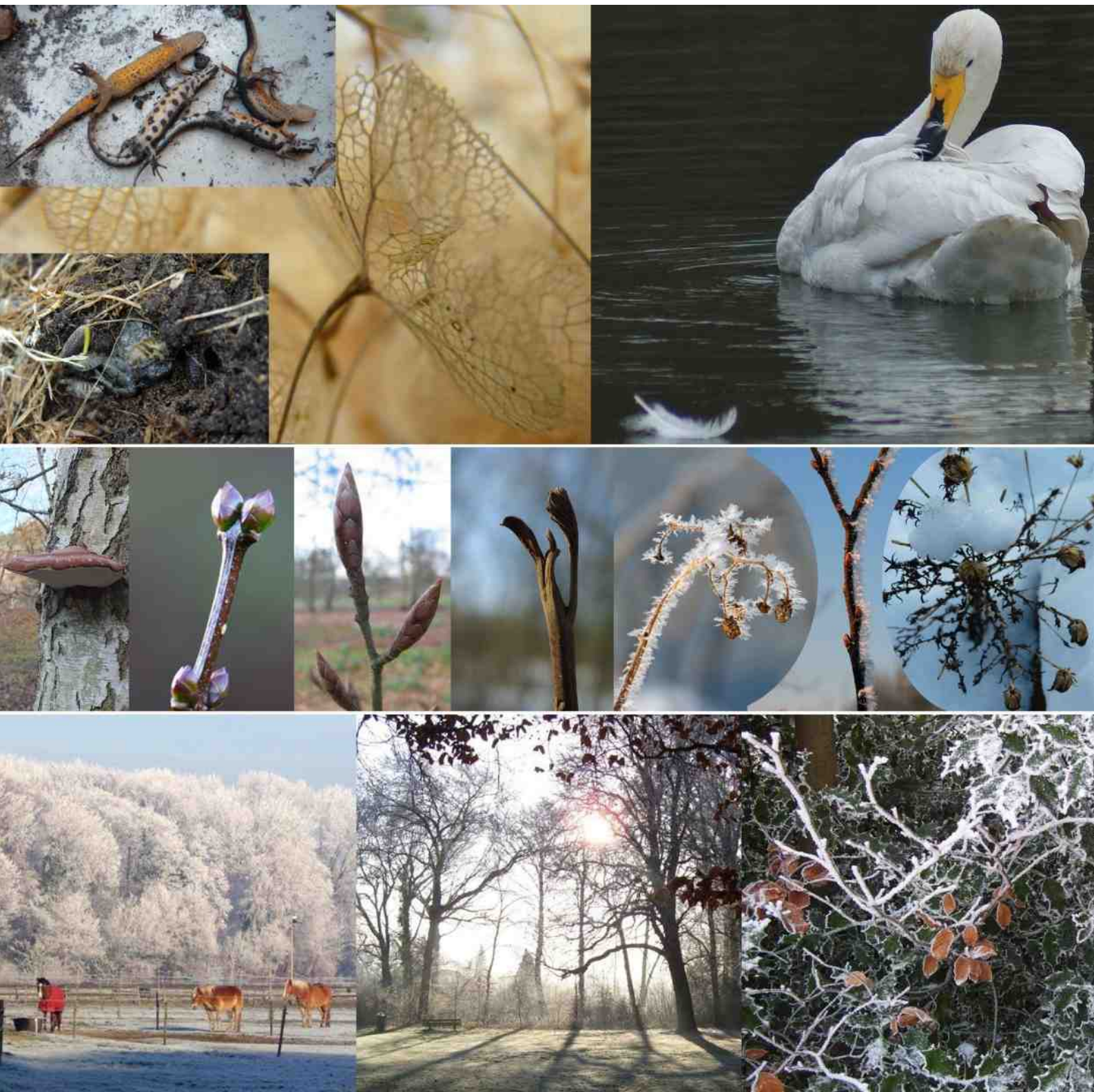
- Zondag 16 februari 2014 11.00 – 12.30 uur **Dierensporen en Vogels Koningshof** reserveren npzk.nl
- Vrijdag tot zondag 21 – 23 februari **Natuurwerkweekend landgoed Eerde nabij Ommen** Meer info en aanmelden: ivnzk.natuurwerk@gmail.com
- Zondag 2 maart 11.00 – 12.30 uur **Rondje Bolwerken en Kenaupark** Start vóór AH in station Haarlem CS
- Zaterdag 8 maart 10.00 – 12.00 uur **Vogelzang op Leyduin** Verzamelen op P van landgoed aan de Manpadslaan
- Zaterdag 8 maart 10.00 – 14.00 uur **Schoonmaakactie Broedwand Oeverzwaluwen** Toolenburgerplas Hoofddorp, Aanmelden marcel.schalkwijk@quicknet.nl of 023- 5636888
- Zondag 9 maart 14.00 – 15.30 uur **Knoppenwandeling Haarlemmerhout** Parkeerplaats La Place Dreefzicht
- Zaterdag 15 maart 10.00 – 12.00 uur **Vogelzang op Elswout** Verzamelen bij het poortgebouw, reserveren npzk.nl
- Zondag 16 maart 08.00 – 09.00 uur **Met padden op pad Koningshof** reserveren npzk.nl
- Zondag 16 maart 14.00 – 15.30 uur **Bomen om bij weg te dromen** De Heimanshof, Hoofddorp
- Zaterdag 22 maart 14.00 – 15.30 uur **Strandexcursie Zuidpier IJmuiden** Jachthaven, eindpunt bus 75 en 82 reserveren npzk.nl
- Zondag 30 maart 08.00 – 09.30 uur **Belevingsexcursie** Bleek en Berg, reserveren npzk.nl
- Zondag 6 april 12.00 – 16.00 uur **Stinsenplantendag** Jaarlijks evenement in Thijsses's Hof, rondleidingen in groepjes
- Zaterdag en zondag 12 en 13 april 12.00 – 16.00 uur **Voorjaarsevenement Stadskweektuin** duurzaam tuinieren.
- Het IVN staat er met de Groene Winkel en de Kinderwerkgroep organiseert weer kinderexcursies door de Beestjestuin.
- Zondag 18 mei 12.00 – 16.00 uur **IVN Zeedag** 9e editie in JuttersmuZEEum in Zandvoort. Laagtij 14.50 uur

Overige activiteiten vanaf april zijn nog niet definitief. Wilt op de hoogte blijven van onze activiteiten? Bezoek de website www.ivn.nl/zuidkennemerland, meld u aan voor onze email-nieuwsbrief via ivnzk.nieuwsbrief@gmail.com of vraag naar de activiteitenfolder als u met een IVN-excursie meegaat.

IVN-ZK Activiteitenprogramma - Meer informatie over onze activiteiten op www.ivn.nl/zuidkennemerland

Excursies gaan **altijd** door, ook als het regent. Aanmelden is **niet** nodig, tenzij aangegeven. Staat er Reserveren npzk.nl dan is reserveren verplicht via www.np-zuidkennemerland.nl. Geen internet? Bellen kan di. t/m zo. via 023-5411123

= fietsexcursie; = (ook) voor kinderen; = niet geschikt voor kinderen; = IVN-kraam, Groene Winkel

Foto's over winterrust, met bijdragen van Henk Bos, Jan-Willem Doornenbal, Marisca van der Eem, Wim Lutgerink, Margo Oosterveen, Piet Paree en Ronald van Zon.